

Píseň: EZ178 - Krásná je modrá obloha, 1. - 5. sloka +
modlitba; Oddíl k výkladu: Gn 9, 18-29

Milí přátelé,

na poslední setkání jsme se věnovali první části Gn 9. V ní jsou sepsány příběhy smlouvy Hospodinovy s Noem - a skrze Noacha s dalšími živými tvory - a obměny řádu světa (Gn 9, 1-7). Popotopní svět podléhá odlišnému řádu než svět předpotopní, ačkoli základní zůstává stejné.

Synové Noeho

Jak to ukazuje i dnešní oddíl. Bůh se smířil s lidským zlem, už ho nebude likvidovat likvidací jeho nositelů. Tak se může snadno zdát, že skrze duhu došlo na romanticky růžový happy-end. Opak je však pravdou. Už Noach sám následně „ulítává.“ A stejně tak i jeden jeho syn.

Příběh nám hned v počátku rozdělí role: Chám je otec Kenaanův. Tedy jestli někde vznikne průšvih, bude to souviset s Chámem, praotcem těch (z pohledu Israelců) proklatých Kenaanců. A v příběhu je to jasné již v prologu. Tím spíše, když jméno Chám znamená „žhavý, vášnivý“ - ve smyslu obřadů kultů plodnosti.

Naopak syn Šém, jehož jméno znamená „jméno“ je jakýmsi předobrazem Izáků, Jákobů, Josefů a dalších. Tedy těch synů, kteří přijmou za své následování Boží vůle, ačkoli tak budou činit, jako již Noe, s klopýtáním.

A Jefet je někde mezi. Jefet znamená snad „bloudící.“ Možnou variantu vzniku toho jména je také kořen p-t-h = „přesvědčit, oklamat“ Bude otcem národů, které budou tíhnout k nejrůznějším podobám přírodního náboženství (více o tom v Gn 10). Tedy reprezentuje ty jaksi „rozkročené,“ „neustále hledající,“ „něcisty,“ či „obměňjící svou náboženskou příslušnost.“

Tak Bible hovoří o třech archetypech člověka - každý spadá do jedné z těchto skupin: Buď je člověk věrný Hospodinově

zaslíbení a jménu, jakkoli při tom klopýtá (Šém). Nebo je tím, kdo tvoří vlastní budoucnost, zakládá si život na svých nebo lidských schopnostech, a tak na magii a pověrách (Chám). Přičemž obě tyto cesty jsou navzájem opaky, protipóly. Třetí skupinou jsou pak lidé jaksi „někde mezi.“ Tedy ti znovu a znovu raději nevyhranění, nevyjasnění, přidávající se tam, kam „vítr vane.“ Chvilku s přírodním náboženstvím, chvilku bez něj. Chvilku s pravíci, chvilku s levíci atd.

Tato třetí skupina, prezentovaná jako potomstvo Jefetovo, však není přelétavá pro vypočítavost. Vypočítaví lidé, kteří obrazejí pláště nejčastěji pro osobní zisk jsou stále Chámovci. Jefetovci jsou lidé, kteří jsou svou podstatou jaksi „přelétaví.“ Kteří nevydrží dlouho, loajalita jim není podstatná. Jdou za tím, co je zrovna okouzluje.

Co se vlastně stalo?

Příběh samotný vypadá naprosto banálně. Zejména ve společnosti či kultuře, v níž opíjení je někdy až chváleno, rozhodně však běžně tolerováno: Tak se ten Noe prostě opil a svlékl. No a co. A Chám to viděl. No a co.

Jako vždy, pokud chce člověk porozumět kterémukoli subjektu (včetně sebe sama), musí ustoupit o několik kroků vzad, opustit své boty a podívat se na zkoumané jinýma než vlastníma očima.

Pítí vína totiž na jednu stranu sice patří k oslavám a projevům radosti a vděčnosti i v SZ a současném židovství (srv. např. Rt 3, 3; 1S 25, 36 nebo svátek Púrím). Avšak opilost je jednoznačně, vždy a znovu odmítána a považována za symptom svévole, slabosti, hříchu.

Nejen kvůli ohledu praktickému, který snad bije do očí - opilý člověk o sobě neví, nikdy nepřináší žádné dobro, naopak je špatným příkladem pro děti, dokládá, jak strašně vypadá a jak hrozné důsledky má neschopnost se ovládat (srv. Př 25, 28). Také proto, že v Bibli, protože v lidském životě, však jde *vždy* nejprve o rovinu *náboženskou*, duchovní, spirituální. Nikoli praktickou.

Zejm. víno, ale i jiné opojné nápoje, byly a jsou totiž běžně využívány v nejrůznějších magických obřadech. Byly a jsou nástrojem navození mystického opojení - stavu mimo dobro a zlo.¹ Proto se má král, ručitel a strážce práva, vína vystříhat (Př 31, 4-9).

Nejde tedy v první řadě o znalost míry, ačkoli *také* o ní jde. V první řadě jde o pochopení podstaty ethanolu: Vyvolává v člověku dojem stavu, v němž je člověk konečně svobodný, protože neví ani sám o sobě. Opilé vědomí je kouskem vědomí mystického. Je cestou k pocitu svobody, nezávislosti a hlavně nezodpovědnosti, protože bezstarostnosti. Tedy do stavu předpotopního, dokonce rajského.

To vše je však pouhou iluzí. Je ovíněností. Je otrávením mozkové chemie vysoce toxickým ethanolem, který člověka zabíjí při průměrném podílu v krvi v hodnotě 5 promile, tedy 20 ml.²

Už zde tedy vzniká hluboký problém: Nejen, že se Noach opil. Nejen, že neznal míru, nedokázal se ovládnout, nedovedl nést tíhu zla člověka popotopního světa bez opilosti. Ale dokonce hledal útěchu v magických obřadech. V iluzi mystického opojení těla a mysli, které navozují iluzi svobody, nezávislosti a bezstarostnosti. Jak to tolik lidí činí zejm. v ČR dodnes. Ačkoli si to v těch hospodách už neuvědomují.

V tomto stavu ho našel Chám. Opět se zdá, že se nic neděje. Avšak každá další věta ukazuje, že je to opět jen falešným zdáním. Proč o tom vypráví svým bratrům? A „pusťme si video“ dané scény: „Čau bráchové, hele támhle je náš fotřík, je totálně ožralej a nahatej tu běhá po okolí.“ To není projev úcty, naopak. Jde o projev hluboké neúcty až urážky.

Jak to dokládá reakce bratrů: Oslepeni pláští a pro jistotu ještě pozpátku jdou ke svému otci, aby přikryli vše, co se tam stalo.

¹ Všimněme si, jak stejné platí dodnes. Opilý člověk je souzen jinak než člověk, který opilý nebyl, ačkoli vše ostatní se v jejich soudním procesu shoduje!

² Pro představu: To znamená, že stačí jedna injekce čistého ethanolu do žíly, aby člověk zemřel.

Příběh opakováním zdůrazňuje, že udělali vše proto, aby neviděli, v jakém stavu otec Noe byl.

Verš 24. však ukazuje, že šlo o mnohem víc než jen o obyčejnou opilost a zahlédnutí nahého otce. Noach totiž zjistil, *co* mu Chám provedl. A čtenář zjišťuje, že Chám Noachovi provedl víc, než že jen zahlédl jeho opileckou nahotu.

Není úplně jasné, o co šlo. V příbězích SZ to tak bývá často - kladou na své čtenáře a posluchače vysoký nárok (proto je SZ pro řadu lidí obtížným): „Nechť posluchač/čtenář laskavě pochopí sám.“ Což znamená znát mnoho ze SZ samého, z dobového pozadí - prostě být praktikujícím židem či křesťanem.

Vykladači se však shodují, že Chám, vášnivý následovník kultů plodnosti, provedl právě takový obřad na svém otci v jeho ovíněnosti. Chtěl si skrze sexuální akt zajistit moc požehnání, moc plodivé síly a plodnosti, které viděl spočinout na svém otci při předchozím Božím požehnání a smlouvě. Tak, jak tomu bylo běžně v kenaanských, ale také například slovanských, náboženstvích - kultech plodnosti. Detaily neznáme, protože pro příběh nejsou podstatné - podstatný je obsah. Svévolné zmocňování se vlastními silami něčeho božského.³

Šém a Jefet pak nechtějí s takovou situací mít vůbec nic společného. S Chámem o ničem nediskutují, nic nevyzvídají. Ba dokonce se sami „imunizují“ proti svodům takových kultů a praktik skrze pláště a kráčení poslepu pozpátku. I pouhý pohled na takové obřady je totiž přesvědčujícím a svůdným.⁴

Prokletí

³ Proto je od tohoto biblického jména odvozen starší český lékařský termín pro mužský ejakulát a část mužského pohlavního orgánu (chámovod). Proto v češtině toto slovo dříve znamenalo „člověk neotesaných mravu,“ a tak často „sedlák, neurozený, kmán, hulvát,“ protože zkomoleninou z německého základu slangového kalter Bauer, který znamená „sperma ejakulované při přerušované souloži“, doslova „studený sedlák.“ Podobně také biblické jméno Ónan.

⁴ Vzpomeňme, že i v Gn 3 je to až ženino pohlédnutí na ovoce a jaký názor si na něj z tohoto pohledu utvořila, co vedlo k jeho konzumaci a tak překročení Božího slova.

Proto je tak přísně proklet Kenaan, nejvytrvalejší a nejnebezpečnější nepřítel Israele. Ne snad válečně či politicky, ale právě nábožensky - zejm. svůdností obřadů plodnosti. Vždyť jde o obřady velice příjemné, narozdíl od stání a sezení v synagógách a chrámech, v nichž je člověk zejména vyučován. A tak vyzývá k proměně sebe samotného.

Nejde tedy o nepřátelství etnické - jako tomu v Bibli není ani vůči pověstným Amálekovcům. Jde o naprostou nepřijatelnost a neskloubitelnost náboženskou - a tak praktického života, který vždy následuje náboženské, duchovní postoje člověka. Chámovský a šémovský způsob jsou spolu nekompatibilní. Nelze je propojit a spojit - nelze jít doprava a zároveň doleva. Nelze být svévolníkem, který má za to, že určuje plně svůj život, a zároveň naplňovat vůli někoho jiného, zejména Úplně Jiného.

Zároveň nejde o příběh historický. Nepanovala nějaká „nenávist na první pohled“ vůči kenaancům - jak to mnohokrát dokládají zejm. knihy Jozue a Soudců. Jde o příběh mýtický, tedy nadhistorický či všehistorický. Tedy vždy znovu se odehrávající, žitý každým člověkem. Dám na příjemné obřady, v nichž člověk určuje všemu kolem sebe, co se má dít? Pak jsem Chámovcem. Dám na Boží zaslíbení, které člověk vyzývá k obracení sebe sama a ke spění k dokonalosti obrazu Hospodinova v sobě? Pak jsem Šémovcem. Jsem někde mezi, „něcistou,“ chvíli tak a chvíli tak? Pak jsem Jefetovcem. Což je pořád lepší než být jako Chám. Ačkoli to není zdaleka tak dobré, jako být Šémovcem. Ačkoli možná budou jednou bydlet v šémovských stanech.

Proto také nejde o prokletí Cháma - jeho jméno se v prokletí Noachově dokonce vůbec neobjevuje, narozdíl od obou bratrů! Krom jiného má tento mýtický příběh osvětlit zcela jasné „ne“ ve vztahu kenaanského náboženství a israelského.

Příběh tak není o biologické determinaci, nýbrž právě o lidském rozhodnutí tvář v tvář bohatosti a plastičnosti stvořeného světa. Každý z bratrů se dal jinou cestou s jinými důsledky. Jak to rozkreslí také následující kapitola.

Závěr

I spravedlivému Noachovi ujely nohy. Snad proto se s jeho příkladem v SZ mnoho nesetkáme. Avšak to se nesetkáme v podstatě s žádným. Příběh je tak jasným vyznáním, že spravedlnost v Božích očích není o bezchybnosti a dokonalosti - ty jsou nedosažitelné. Žádná bezchybná postava se ve SZ nevyskytuje. Spravedlnost v Božích očích přichází navzdory lidským chybám. Nýbrž právě v tom, jak člověk na svá selhání reaguje. Otázkou nikdy nebylo: Jak neselhat, nehřešit, nedělat chyby? Nýbrž: Co uděláš, až selžeš, zhřešíš, uděláš chybu?

Obě možné odpovědi pak ukazují příběh: Bud' na hřích, vinu a chybu budu hrdý jako opilec - dělat, že se nic nestalo, ničeho jsem se nedopustil. Ba dokonce ke stejnému zvát a svádět ostatní. A bude se mnou dle toho nakládáno iými nejblížíšími.

Nebo budu doufat v přikrytí těchto vin láskou bližních, protože láskou Boží. Ne náhodou je základním synonymem pro odpuštění slovo „přikryt.“ Protože přikryté je pořád viditelné, není zapomenuté, nelze se tvářit, že to není. Avšak zároveň je přikryté zbaveno moci a vlivu.

Bůh od člověka nečeká dokonalost ve smyslu bezchybnosti. Bůh od člověka čeká pokání = doznání a vyznání svých vin, přestupků a hříchů. Omluvu za ně. Vyznání, že se to již nebude opakovat. A láskyplné, odvážné přikrytí vin těch, kteří takto vyznávají. To je spravedlnost před Bohem.

Proto je magie neskloubitelná s biblickou vírou i náboženstvím, protože je hlavně o nepřiznávání vin a selhání, jako každá svévole. Jako lidská přirozenost.

Píseň: EZ178 - Krásná je modrá obloha, 6. - 8. sloka +
modlitba Páně
Rozhovor